

Торайғыров университетінің
ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
Торайғыров университета

**ТОРАЙҒЫРОВ
УНИВЕРСИТЕТІНІҢ
ХАБАРШЫСЫ**

Экономикалық сериясы

1997 жылдан бастап шығады

**ВЕСТНИК
ТОРАЙҒЫРОВ
УНИВЕРСИТЕТА**

Экономическая серия

Издается с 1997 года

ISSN 2710-3552

№ 2 (2022)

Павлодар

**НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
Торайгыров университета**

Экономическая серия
выходит 4 раза в год

СВИДЕТЕЛЬСТВО

о постановке на переучет периодического печатного издания,
информационного агентства и сетевого издания
№ KZ93VPY00029686

выдано
Министерством информации и коммуникаций
Республики Казахстан

Тематическая направленность
публикация материалов в области экономики, управления,
финансов, бухгалтерского учета и аудита

Подписной индекс – 76133

<https://doi.org/10.48081/CFIK7953>

Бас редакторы – главный редактор

Нургалиева А. А.

к.э.н., ассоц. профессор

Заместитель главного редактора
Ответственный секретарь

Гребнев Л. С., *д.э.н., профессор*
Шеримова Н. М., магистр

Редакция алқасы – Редакционная коллегия

Шмарловская Г. А.,	<i>д.э.н., профессор (Беларусь);</i>
Кунызов Е. К.,	<i>доктор PhD, доцент;</i>
Алмаз Тольымбек,	<i>доктор PhD, профессор (США);</i>
Мукина Г. С.,	<i>доктор PhD, доцент;</i>
Алтайбаева Ж. К.,	<i>к.э.н., доцент;</i>
Мусина А. Ж.,	<i>к.э.н., доцент;</i>
Титков А. А.,	<i>к.э.н., доцент;</i>
Омарова А. Р.	<i>(технический редактор).</i>

За достоверность материалов и рекламы ответственность несут авторы и рекламодатели
Редакция оставляет за собой право на отклонение материалов
При использовании материалов журнала ссылка на «Вестник Торайгыров университета» обязательна

***С. Т. Кашенов¹, А. С. Кадырова²**

^{1,2}Торайғыров университеті,
Қазақстан Республикасы, Павлодар қ.

КӘСІПОРЫНЫ БАСҚАРУ ФАКТОРЫ РЕТІНДЕ АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ЖЕТІЛДІРУ

Бұл мақалада «Ақпараттық технологиялар мен коммуникацияларды енгізу негізінде басқару жүйесін модернизациялау» магистрлік диссертациясының бөлігі ретінде әзірленген ақпараттық технологияларды пайдаланатын кәсіпорынды басқарудың тиімді жүйесінің теориялық моделі берілген. Мақаланың өзектілігі қазіргі заманғы жағдайларда тиісті ақпараттық жүйесіз тиімді басқару мүмкін еместігіне байланысты. Заманауи ақпараттық технологиялар кәсіпорынды басқару тиімділігін айтарлықтай арттыра алады, сонымен бірге бұл автоматты түрде болмайды, бірақ тиісті шарттар мен процедуралардың орындалуын талап етеді. Кәсіпорынды басқаруда жаңа ақпараттық технологияларды тиімді пайдалану факторларын анықтау өзіндік ғылыми зерттеуді қажет етеді. Ақпараттық технологиялар бизнесті айтарлықтай түрлендіреді, транзакциялық шығындарды азайтады, зияткерлік өнімдерді айналымға тартады, бизнестің ашықтығын арттырады және сәйкесінше оның инвестициялық тартымдылығын және капиталдандыруды арттырады. Мұның барлығы оның ғылыми түсінігін және басқару тәжірибесінде тиісті есеп жүргізуді талап етеді. Бүгінгі таңда бәсекеге қабілеттіліктің маңызды факторларының бірі кәсіпорынды басқаруда заманауи ақпараттық технологияларды пайдалану болып табылады; көптеген іс-шараларда бұл технологияларсыз табысты іс-әрекеттерді орындау мүмкін емес. Сондықтан оларды тиімді пайдалану нарықтағы кәсіпорындар табысының шешуші факторына айналды.

Кілті сөздер: ақпараттық технология, менеджмент, инновация, бизнес, кәсіпорын, менеджер.

Кіріспе

Қазіргі заманғы кәсіпорынның бәсекеге қабілеттілігін, инвестициялық тартымдылығын және капиталдандыруды арттыруға айтарлықтай әсер ете алатын ең маңызды ресурсы корпоративтік ақпараттық ресурстар мен білім болып табылады. Менеджмент мәселесін шешу кәсіпорын қызметінің әртүрлі салаларының мамандары мен ақпараттық технология мамандары арасындағы тығыз байланыста ғана мүмкін болады. Ең бастысы – кәсіпорынның кез келген ақпараттық ресурстарына ынғайлы, салыстырмалы түрде және нақты уақыт режимінде алынған ақпаратты талдау нәтижелеріне жедел қол жеткізуге кәсіпорынның жоғары және орта басшылығының мүдделілігімен [1].

Ішкі нарық дамуының қазіргі кезеңінде компаниялардың басым көпшілігі қатаң бәсекелестікке тартылуда. Ақпараттық технологияларды қолдану фирмалардың бәсекеге қабілеттілігін арттырады.

Материалдар мен әдістер

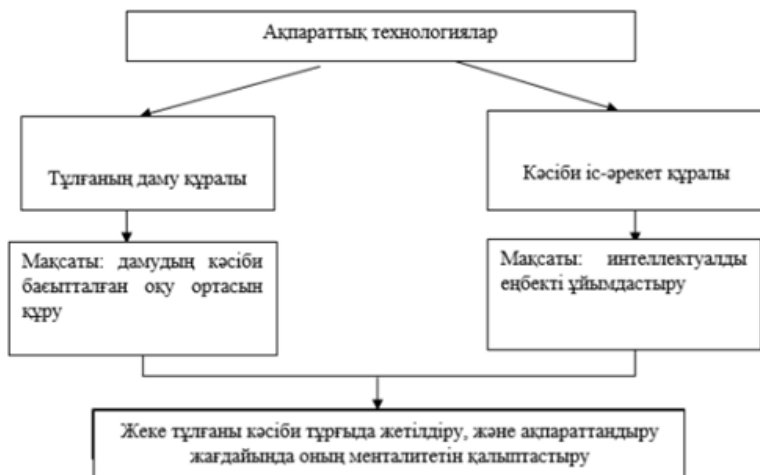
Зерттеуді орындау кезінде жалпы ғылыми және экономикалық зерттеу әдістері қолданылды: жалпылау, логикалық және кешенді тәсілдер, топтастыру, талдау және салыстыру. Бұл әдістерді қолдану негізгі ережелерді ашып, жүйелі түрде ұсынуға және осы зерттеудің мақсатына жетуге мүмкіндік берді [2].

Отандық және шетелдік ғалымдардың еңбектерін зерттеу ақпараттық технологияларды пайдалана отырып, негізгі басқару жүйелерін жалпылауға және анықтауға мүмкіндік берді. Талдау мен салыстыру басқару жүйесіндегі әртүрлі тәсілдердің негізгі кемшіліктері мен мүмкіндіктерін анықтауға мүмкіндік берді. Ал сипаттау әдісінің көмегімен бұл тәсілдерге мінездеме беріледі.

Нәтижелер және талқылау

Қазіргі әлемдегі цифрлық революция бизнесте үлкен рөл атқарады және бизнеске сәттілік беретін ақпараттық технологиялар арқылы жұмыс істейді [2].

Болашақ кәсіпкерлер бизнесті бастап, оны басқармас бұрын ақпараттық технологиялар саласында білімі болуы керек. Егер білім болмаса, АТ мамандарын жалдау кезінде таңдауға сауатты түрде қарау керек [3].

Сурет 1 – Кәсіпорынның ақпараттық технологиясының жалпыланған құрылымы

«Қазақстан – 2050» Мемлекеттік даму стратегиясының негізгі мақсаты ұлттық экономиканың өнеркәсіптік секторын дамытудың жаңа бағыттарын айқындау болды. Осылайша, Қазақстан өнеркәсіптік қуаттарды жекелеген салаларға бейімдеу және алға қойылған стратегиялық міндеттерді іске асыру тәсілдерін жетілдіру арқылы өнеркәсіптік қуаттарды одан әрі арттыру жолындағы бағытын растады.

«Адамзат өндіріс түсінігін өзгертетін өнеркәсіптік революцияның қарсаңында. Технологиялық жаңалықтар әлемдік нарықтардың құрылымы мен қажеттіліктерін түбегейлі өзгертуде. Біз қазірдің өзінде бұрынғыдан мүлдем басқа технологиялық шындықта өмір сүріп жатырмыз. Цифрлық және нанотехнологиялар, робототехника, регенеративті медицина және басқа да ғылымның көптеген жетістіктері қоршаған ортаны ғана емес, адамның өзін де өзгертетін күнделікті шындыққа айналады. Біз осы үдерістердің белсенді қатысушылары болуға тиіспіз» – «Қазақстан – 2050» Стратегиясында айқындалған қазіргі заманның жаһандық сын-қатерлерінің біріне тән сипат осындай [4]. Стратегия Қазақстанның ұзақ мерзімді міндеттерін қамтыды. Алға қойған мақсаттар өте ауқымды – әлемдегі ең озық елдердің «отыздығына» кіру.

Дамыған елдердің көпшілігі өздеріне әлеуметтік-экономикалық жаңғырту факторын алдағы онжылдықтардағы дамудың ең маңызды және

ерекше векторы ретінде белгіледі. Қазақстан бәсекеге қабілетті қызмет көрсету секторын құруды прогрессивті экономикалық дамудың шарты деп санайды. Ел экономикасы болашақта осы саланың дамуына байланысты болады. Яғни, бүгінгі күннің міндеттерінің бірі және ұлттық экономиканың дамуының, демек, оны халықаралық еңбек бөлінісінің жүйесіне тартудың алғы шарты қызмет көрсету саласын дамыту болып табылады. Барлық дамыған елдерде бұл сектордың үлесі жалпы ішкі өнімнің үштен екісіне дейін жетеді және бұл постиндустриалды экономиканы қалыптастыру жағдайында еліміздің табысты дамуының кепілі болып табылады [5].

Ақпараттық технология құрамдас бөлігі қазіргі заманғы дамыған елдердің экономикасы мен экономикалық өсуінің локомотивіне айналды. Бұл басқа салалармен салыстырғанда ең жоғары өсу қарқынымен және АТ-ның даму деңгейі бәсекеге қабілеттіліктің ең маңызды факторы және экономиканың басқа салаларындағы дағдарыстан шығудың «жол картасы» болып табылады [6].

Осының негізінде жұмыс «жаңа экономика» деп аталатын қалыптасуы туралы қорытынды жасайды, оның негізгі ерекшелігі білім нысаны ретінде ақпараттық ресурстың болуы, оларды қолдану нәтижелері және ғылыми-техникалық прогресс. АТ рөлі қазіргі заманғы бизнес пен экономиканы басқару мен дамытудың негізгі құралы ретінде анықталады [7]. Жұмыста «жаңа экономика» талаптарының бір бөлігі ретінде Қазақстанда соңғы жылдары әзірленген стратегиялық құжаттар егжей-тегжейлі қарастырылады, ақпараттық қызметтер нарығының қазақстандық ерекшеліктері және соңғы векторды таңдау кезінде ел жүріп өткен жол талданады. АТ және ақпараттық қызметтер нарығын дамытуға арналған [8].

Дүние жүзіндегі ақпарат секторының даму нәтижелері саланың бүгінгі күнге дейінгі дамуының оң тенденциялары мен нәтижелері туралы ғана емес, сонымен бірге оның одан әрі өсу әлеуетінің жоғарылығы туралы да айтады [9]. Ақпараттық технологиялар нарығының дамуының негізгі тенденцияларын зерделеу қазіргі кезеңде олардың ең маңыздысы ақпарат тарату желілерінің конвергенциясы, оны көбейтуге арналған құрылғылардың конвергенциясы және конвергенциясы мен унификациясы екенін дәл анықтауға мүмкіндік берді. бағдарламалық өнімдер мен ақпараттық және медиа қызметтерді көбейтуге арналған қосымшалар.

Бұл тенденциялар өте жақын болашақта ақпараттық нарықтың дамуына да, жаңа өнімдер мен қызметтерді ұсынуға да, компаниялардың орта мерзімді және ұзақ мерзімді инвестициялық стратегияларын қалыптастыруға да әсер етеді [10].

Қорытынды

Нәтижесінде қазіргі заманғы ақпараттық технологиялардың маңызды қасиеті бар деген қорытынды жасауға болады. Егер олардың пайда болуының басында ақпаратты өндеуді автоматтандыру құралдары негізінен бұрыннан бар басқару процедураларына қолданылса, соңғы уақытта жағдай түбегейлі өзгерді. Ақпараттық технологиялар басқарудың озық тәжірибесі мен заманауи басқару технологияларын таратудың өзіндік катализаторына айналуға. Сонымен бірге олар басқару теориясы мен тәжірибесінің соңғы жетістіктеріне сәйкес бизнес-процестерді онтайландырады.

ПАЙДАЛАНҒАН ДЕРЕКТЕР ТІЗІМІ

1 **Федько, В. П., Федько, Н. Г.** Инфраструктура товарного рынка. – Ростов : Феникс, 2017. – 324 с.

2 Peculiarities of forming the infrastructure of the consumer market of urban agglomerations in Kazakhstan and priorities of its goods and services consumers/ S. G. Simonov, M. A. Khamatkhanova, L. K. Kaidarova. In IJER © Serials Publications 13 (8). – 2016. – P. 3513–3525. – ISSN 0972-0380.

3 **Рой, О. М., Бреусова, А. Г.** Стратегическое территориальное управление: бизнес-стратегии территориальных образований : Монография. – Омск : ОмГУ, 2009. – 244 с.

4 **Шеломенцева, В. П., Нарынбаева, А. С., Симонов, С. Г.** Актуальные проблемы социально-экономического развития региона (на материалах Павлодарской области). – Павлодар : ИнЕУ. – 2014. – 304 с.

5 **Parkinson, M.** Twenty-Five Years of Urban Policy in Britain – Partnership, Entrepreneurialism or Competition? // Public Money and Management. – July-September 2006. – № 7–14.

6 **Moilanen, T., Rainisto, S.** How to Brand Nations, Cities and Destinations: A Planning Book for Place Branding / Teemu Moilanen, Seppo Rainisto. – England: Palgrave Macmillan, 2009. – 230 p. – ISBN 0230220924.

7 **Энджел, Д., Блекуелл, Р.** Поведение потребителей. – СПб. : Питер., 2012.

8 **Леш, А.** Пространственная организация хозяйства. – Москва : Наука, – 2017. – 664 с.

9 **Эпп, Л. В.** Стратегия развития инфраструктуры потребительского рынка городской агломерации, ее цели и этапы реализации в Республике Казахстан // Проблемы и перспективы развития потребительского рынка. – Тюмень : МАЯК, 2015. – С. 42–48;

10 Аналитический обзор: старопромышленные регионы Казахстана. – Павлодар : ИиЕУ, – 2016. – 192 с.

REFERENCES

1 **Fedko, V. P., Fedko, N. G.** Infrastructura tovarnogo rinka [Commodity market infrastructure]. – Rostov : Feniks, 2017. – 324 p.

2 Peculiarities of forming the infrastructure of the consumer market of urban agglomerations in Kazakhstan and priorities of its goods and services consumers / S. G. Simonov, M. A. Khamatkhanova, L. K. Kaidarova. In IJER © Serials. Publications 13 (8), 2016. – P. 3513–3525. – ISSN 0972-0380.

3 **Roi, O. M., Breusova, A. G.** Strategicheskoe territorialnoe upravlenie: bizness-strategii territorialnih obrazovaniy [Strategic territorial management: business strategies of territorial entities] : Monograph. – Omsk : OMGY, 2009. – 244 p.

4 **Shelomentseva, V. P., Narinbaeva, A. S., Simonov, S. G.** Aktualnie problem socialno-economicheskogo razvitiya regiona (na materialah Pavlodarskoi oblasti) [Actual problems of socio-economic development of the region]. – Pavlodar : InEU, 2014. – 304 p.

5 **Parkinson, M.** Twenty-Five Years of Urban Policy in Britain – Partnership, Entrepreneurialism or Competition? // Public Money and Management. – July-September, 2006. – № 7–14.

6 **Moilanen, T., Rainisto, S.** How to Brand Nations, Cities and Destinations: A Planning Book for Place Branding / Teemu Moilanen, Seppo Rainisto. – England : Palgrave Macmillan, 2009. – 230 p. – ISBN 02302-20924.

7 **Endzel, D., Bleyell, R.** Povedenie potrebitelei [Consumer behavior]. – St. Petersburg : Piter, 2012.

8 **Lesh, A.** Prostranstvennaia organizatsia hoziaistva. [Spatial organization of the economy]. – Moscow : Nauka, 2017. – 664 p.

9 **Epp, L. V.** Strategia razvitiya infrastruktury potrebitelskogo rinka gorodskoi aglomerazii, ee zeli i etapi realizatsii v Respublike Kazakhstan [Strategy for the development of the consumer market infrastructure of the urban agglomeration, its goals and stages of implementation in the Republic of Kazakhstan]. In Problemi i perspektivi razvitiya potrebitelskogo rinka. – Tyumen : MAIAK, – 2015. – P. 42–48.

10 Analiticheskii obzor : staropromishlennii regioni Kazakhstana [Analytical review : old industrial regions of Kazakhstan]. – Pavlodar : InEU, 2016. – 192 p.

Матеріал 21.06.22 баспаға түсті.

*С. Т. Кашенов¹, А. С. Кадырова²

^{1,2}Торайгыров университет,

Республика Казахстан, г. Павлодар.

Материал поступил в редакцию 21.06.22.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ КАК ФАКТОР МЕНЕДЖМЕНТА НА ПРЕДПРИЯТИИ

В данной статье представлена теоретическая модель эффективной системы менеджмента на предприятии с использованием информационных технологий, которая разработана в рамках магистерской диссертации «Модернизация системы менеджмента на основе внедрения информационных технологий и коммуникаций». Актуальность статьи обусловлена тем, что в современных условиях эффективный менеджмент просто невозможен без соответствующей информационной системы. Современные информационные технологии могут существенно повысить эффективность менеджмента предприятия, в то же время это происходит не автоматически, а требует выполнения соответствующих условий и процедур. Выявление факторов эффективного применения новых информационных технологий в управлении предприятия требует своей научной проработки. Информационные технологии существенным образом преобразуют бизнес, снижают транзакционные издержки, вовлекают в оборот интеллектуальные продукты, повышают прозрачность бизнеса и соответственно повышают его инвестиционную привлекательность и капитализацию. Все это требует своего научного осмысления и соответствующего учета в управленческой практике. Одним из значимых факторов конкурентоспособности сегодня стало применение в управлении предприятием современных информационных технологий; во многих видах деятельности без этих технологий вообще невозможно осуществлять успешную деятельность. Поэтому их эффективное использование стало решающим фактором успеха предприятий на рынке.

Ключевые слова: информационные технологии, управление, инновации, бизнес, предприятие, менеджер.

*S. T. Kashenov¹, A. S. Kadyrova²

^{1,2}Toraighyrov University,

Republic of Kazakhstan, Pavlodar.

Material received on 21.06.22.

IMPROVEMENT OF INFORMATION TECHNOLOGIES AS A FACTOR OF MANAGEMENT FOR THE ENTERPRISE

This article presents a theoretical model of an effective management system for an enterprise using information technology, which was developed as part of the master's thesis «Modernization of the management system based on the introduction of information technology and communications». The relevance of the article is due to the fact that in modern conditions, effective management is simply impossible without an appropriate information system. Modern information technologies can significantly increase the efficiency of enterprise management, at the same time, this does not happen automatically, but requires the implementation of appropriate conditions and procedures. The identification of factors for the effective use of new information technologies in the management of an enterprise requires its own scientific study. Information technologies significantly transform business, reduce transaction costs, involve intellectual products in circulation, increase business transparency and, accordingly, increase its investment attractiveness and capitalization. All this requires its scientific understanding and appropriate accounting in management practice. One of the significant factors of competitiveness today is the use of modern information technologies in enterprise management; in many activities without these technologies it is generally impossible to carry out successful activities. Therefore, their effective use has become a decisive factor in the success of enterprises in the market.

Keywords: information technology, management, innovation, business, enterprise, manager.

Теруге 21.06.2022 ж. жіберілді. Басуға 30.06.2022 ж. қол қойылды.

Электронды баспа

1,14 Мб RAM

Шартты баспа табағы 7,25

Таралымы 300 дана. Бағасы келісім бойынша.

Компьютерде беттеген З. С. Исакова

Корректор: А. Р. Омарова

Тапсырыс № 3942

Сдано в набор 21.06.2022 г. Подписано в печать 30.06.2022 г.

Электронное издание

1,14 Мб RAM

Усл.п.л. 7,25. Тираж 300 экз. Цена договорная.

Компьютерная верстка З. С. Исакова

Корректор: А. Р. Омарова

Заказ № 3942

«Toraighyrov University» баспасынан басылып шығарылған

Торайғыров университеті

140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.

«Toraighyrov University» баспасы

Торайғыров университеті

140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.

8 (7182) 67-36-69

e-mail: kereku@tou.edu.kz

www.vestnik.tou.edu.kz